

Список использованных источников

1. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. У 2 т. Т. II. / За відповід. ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнєпової, В. В. Лутя. К.: Юрінком Інтер, 2005. – 1088 с.

АБРАМОВ М. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри цивільного права

ЗАПОДІЯННЯ СМЕРТІ ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ УСУНЕННЯ ВІД ПРАВА НА СПАДКУВАННЯ

Юридичні гарантії реалізації спадкових прав передбачені нормами українського законодавства, які регулюють спадкові правовідносини, під якими розуміються врегульовані нормами права суспільні відносини, пов'язані з переходом (спадкуванням) після смерті громадянина тих, що належали йому на праві приватної власності речей, майна, а також майнових прав і обов'язків до одного або декількох осіб (спадкоємців). Ці правовідносини складають предмет спадкового права як підгалузі цивільного права.

Законодавством України передбачені випадки, коли особи, що формально по закону мають право на спадкування, фактично позбавляються суб'єктивних прав на спадкування та усуваються від спадкування на підставі визначених обставин. Таких осіб називають «негідними спадкоємцями».

Поняття «негідних спадкоємців» було відомо цивілістичній науці, ще в радянські часи. Як приклад, в Пленумі Верховного Суду СРСР від 1926 р., було роз'яснено, що умисне скоєне та кримінально каране діяння, у вигляді вбивства спадкодавця позбавляє винного в цьому злочині спадкування за вбитим спадкодавцем [1, с. 45]. Тобто, відсторонення від спадкування відбувалося у випадку, коли поведінка особи по відношенню до спадкодавця розцінювалася, як «негідна». Таким чином, той хто учинив такі «негідні дії» з точки зору моралі і справедливості не заслуговував права бути спадкоємцем цієї особи і отримати спадщину.

На законодавчому рівні закріплення положень про «негідних спадкоємців» відбулося в Цивільному кодексу Української РСР від 18.07.1963 р. Так, відповідно до положень ст. 528 цього кодексу не мають права стати спадкоємцями ні за законом, ні за заповітом особи, які навмисно позбавили життя спадкодавця або кого-небудь з спадкоємців або зробили замах на їх життя. Не мають права стати спадкоємцями за законом батьки після дітей, у відношенні яких вони позбавлені батьківських

прав і не були поновлені в цих правах на момент відкриття спадщини, а також батьки і повнолітні діти, що злісно ухилялися від виконання покладених на них в силу закону обов'язків по утриманню спадкодавця, якщо ці обставини підтверджені в судовому порядку. Правила цієї статті застосовуються також і до права на заповідальний відказ (стаття 538 цього Кодексу) [2].

Зі змісту статті вбачається, що гарантіями дотримання прав людини ставовило, те, що указані в статті обставини, при яких спадкосмечь ставав «негідним» є те, що ці обставини повинні бути встановленні в судовому порядку, в результаті чого гарантувалось законність та об'рунтованість відсторонення від спадкування. Важливо, ще й положення про умисний характер діяння, оскільки дії з необережності не призводили вишного «негідним спадкосмцем» [3, с. 55].

Стаття 1224 ЦК України визначає коло осіб, які позбавляються суб'єктивних прав на спадкування. Проаналізувавши форми ст. 1224 ЦК України ми можемо розділити негідних спадкосмечь на дві категорії. До першої належать особи, які не виправі спадкувати ні за заповітом, ні за законом (ч.1–2 ст.1224 ЦК України). Підставами для усунення від спадкування цих осіб є умисне позбавлення ними життя спадкодавця, будь-кого з можливих спадкосмечь або вчинення замаху на їхнє життя. До другої категорії негідних спадкосмечь відносяться особи, правопорушення яких не призводять до значної суспільну небезпеку, на відміну від правопорушень осіб зазначені в ч.ч. 1, 2 ст.1224 ЦК України.

Так, в частині 1 статті 1224 ЦК України вказано, що не мають права на спадкування особи, які умисно позбавили життя спадкодавця чи будь-кого з можливих спадкосмечь або вчинили замах на їхнє життя.

Оскільки діяння, зазначені у ч. 1 цієї статті, є кримінально караними, то вони повинні бути підтверджені вироком суду, постановою про закриття кримінальної справи з nereабілітуючих підстав, які є самостійною та достатньою підставою для усунення від права на спадкування.

Коло осіб, позбавлення життя яких усуває особу від права на спадкування, є вичерпним та чітко визначеним ч. 1 ст. 1224 ЦК України, до таких осіб відносять спадкодавця та можливих спадкосмечь. Не може бути підставою для усунення особи від права на спадкування позбавлення ним життя іншої особи, яка на момент вчинення злочину не могла бути можливим спадкосмцем.

Проаналізувавши частину 1 статті 1224 ЦК України ми можемо прийти до таких висновків.

Законодавцем при написанні цієї частини статті 1224 ЦК України не конкретизовано, які саме склади злочинів, перелічених кримінальним законом, з вчиненням яких особа втрачає право на спадкування.

Цілком зрозумілим, що з тексту ч. 1 ст. 1224 ЦК України, в якій зазначено, «не мають права на спадкування особи, які умисно позбавили життя спадкодавця чи будь-кого з можливих спадкосмечь або вчинили

замах на їхнє життя» мова йде про злочини, що посягають на здоров'я та життя спадкоємця чи будь-кого з можливих спадкоємців.

Злочини проти життя та здоров'я особи згруповані в розділі 2 Особливої частини КК України.

Відповідно до ч. 1 ст. 11 КК України, злочином є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне вище діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину [4].

Враховуючи вищевказане, зазначасмо, що стаття 115 КК України містить вказівку на «умисне протиправне заподіяння смерті», а диспозиція ч. 2 ст. 121 КК України передбачає кримінальну відповідальність за вчинення навмисних дій — «умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого». Таким чином, законодавець, в КК України використовує іншу термінологію при визначенні складів злочинів, які були вчинені проти життя та здоров'я особи. Логічне співставлення та системний аналіз вказаних норм призводить до висновку, що ст. 1224 ЦК України використовує поняття «навмисне позбавлення життя», яке охоплює низку навмисних дій, основною ознакою якого є свідомі дії особи направлені саме на позбавлення життя, оскільки б в іншому випадку законодавець в межах ЦК України перераховував би всі склади злочинів відповідної групи, або вказав тільки один склад — навмисне вбивство.

Список використаних джерел

1. Пашков М. Недостойное поведение наследника как основание лишения его права наследования // Нотариус. 1999. № 5. С. 45
2. Цивільний кодекс Української РСР від 18.07.1963 р. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
3. Никитюк П. С. Наследственное право и наследственный процесс. Кишинев, 1973. С. 55.
4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>